

УДК 327.7;321.8;323.172

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4\(76\)-11](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4(76)-11)

Маріанна МАРУСИНЕЦЬ

кандидат філологічних наук, доцент, старший науковий співробітник, доцент кафедри історії та суспільних дисциплін, старший дослідник Науково-дослідного центру імені Тіводора Легоцькі, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

ORCID: 0000-0001-7366-9328

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ФОНДІВ І ПРОГРАМ У ВСТАНОВЛЕННІ ТА ПІДТРИМЦІ МИРУ В ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ

У статті підкреслюється важливість спеціальних міжнародних фінансових програм і фондів у встановленні та підтримці миру в Північній Ірландії. Аналізується роль економічної допомоги для миробудівництва в Північній Ірландії. Констатовано, що міжнародні фінансові фонди та проекти зміцнюють міжгромадські стосунки католиків і протестантів Північної Ірландії через боротьбу з міжконфесійним протистоянням, що пов'язане з діяльністю радикальних релігійно-політичних угруповань, сприяють консолідації суспільства та примиренню за допомогою участі протиборчих сторін у спільних проектах.

Аналізується роль серії транскордонних програм: «Мир-I» (1995–1999) – спрямована на згуртування громад, залучених до конфлікту в Північній Ірландії та прикордонних графствах Республіки Ірландія, і на підтримку економічної та соціальної стабільності; «Мир-II» (2000–2006) – спрямована на зміцнення прогресу на шляху до мирного та стабільного суспільства і сприяння примиренню; «Мир-III» (2007–2013) – продовжувала деякі пріоритети попередніх програм; «Мир-IV» (2014–2020) – акцент було зроблено на інвестиціях, спрямованих на дітей і молодих людей; «Мир-Плюс» (2021–2027) – програма з підтримки миру та процвітання в Північній Ірландії та прикордонних графствах Ірландії вартістю 1,1 млрд. євро, що спільно фінансується Великою Британією та ЄС; Міжнародний фонд Ірландії (МФІ); Фонд «Атлантична Філантропія»; та серія програм – «Інтеррег», що фінансуються Європейським фондом регіонального розвитку, охоплює Північну Ірландію, прикордонні райони Республіки Ірландія та Західну Шотландію. Програма «Інтеррег» підтримує стратегічне транскордонне співробітництво для створення більш процвітаючого і стійкого регіону

Аргументовано, що Північна Ірландія є чудовим прикладом впливу цільового фінансування миробудівництва на трансформацію конфлікту. Міжнародним урядовим і неурядовим організаціям, фінансовим фондам, які виділяють цільові кошти на миробудівництво в Північній Ірландії необхідно мати більше емпіричних даних для прийняття рішень. Це особливо важливо в контексті взаємозв'язку між цільовим фінансуванням миробудівництва та його результатами в розділеному суспільстві з історією затяжного насильства. Економічні труднощі нині визнано ключовою причиною конфлікту в Північній Ірландії. Організації громадянського суспільства (ОГС) за підтримки міжнародних фінансових фондів і програм сприяють встановленню та підтримці миру. ОГС сприяли забезпеченню місцевого економічного розвитку та зміцненню міжгромадських відносин упродовж усього періоду «Смути» ще до появи зовнішнього фінансування.

Ключові слова: Північна Ірландія, Республіка Ірландія, ЄС, Велика Британія, фінансування, програми фонду миру ЄС «Мир», Міжнародний фонд для Ірландії (МФІ), транскордонна програма «Інтеррег», миробудівництво.

Marianna Marusynets. THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL FUNDS AND PROGRAMMES IN ESTABLISHING AND MAINTAINING PEACE IN NORTHERN IRELAND

The article highlights the importance of special international financial programmes and funds in establishing and maintaining peace in Northern Ireland. The role of economic assistance for peacebuilding in Northern Ireland is analysed. It is stated that international financial funds and projects strengthen intercommunal relations between Catholics and Protestants in Northern Ireland by combating inter-confessional confrontation, which is associated with the activities of radical religious and political groups, contribute to the consolidation of society and reconciliation through the participation of opposing sides in joint projects.

The role of a series of cross-border programmes is analysed: «Peace-I» (1995–1999) – aimed at bringing communities involved in conflict in Northern Ireland and the border counties of the Republic of Ireland together and supporting economic and social stability; «Peace-II» (2000–2006) – aimed at consolidating progress towards a peaceful and stable society and promoting reconciliation; «Peace-III» (2007–2013) – continued some of the priorities of previous programmes; «Peace-IV» (2014–2020) – focused on investment aimed at children and young people; «Peace-Plus» (2021–2027) – a €1.1 billion programme to support peace and prosperity in Northern Ireland and Ireland's border counties. Euros, jointly funded by the UK and the EU; the International Fund for Ireland (IFI); the Atlantic Philanthropies Foundation; and the «Interreg» programme series, funded by the European Regional Development Fund, covers Northern Ireland, the border areas of the Republic of Ireland and the West of Scotland. The «Interreg» programme supports strategic cross-border cooperation to create a more prosperous and sustainable region.

It is argued that Northern Ireland is an excellent example of the impact of targeted peacebuilding funding on conflict transformation. International governmental and non-governmental organisations, financial institutions that allocate targeted funds for peacebuilding in Northern Ireland need to have more empirical data to make decisions. This is particularly important in the context of the relationship between dedicated peacebuilding funding and outcomes in a divided society with a history of protracted violence. Economic hardship is now recognised as a key cause of the conflict in Northern Ireland. Civil society organisations (CSOs), with the support of international financial funds and programmes, contribute to the establishment and maintenance of peace. CSOs contributed to local economic development and community relations throughout the «Troubles», even before external funding was available.

Key words: Northern Ireland, Republic of Ireland, EU, Great Britain, funding, programs of the EU Peace Fund «PEACE», International Fund for Ireland (IFI), cross-border program «INTERREG», Northern Ireland, Republic of Ireland, peacebuilding.

Постановка проблеми. Важливу роль у мирному врегулюванні конфлікту в Північній Ірландії, а також побудові міцного, тривалого та стратегічного миру відіграють транскордонні та миротворчі мережі. Міжурядові та неурядові міжнародні організації, фонди, що сприяють встановленню та підтримці миру, зіграли на рівні з державами важливу роль у встановленні миру в Північній Ірландії та продовжують відігравати роль у його підтримці.

Транскордонні програми з розбудови миру та примирення «МИР» (англ. PEACE), що фінансуються Фондом миру та примирення ЄС, серія програм зі стимулювання співробітництва між регіонами ЄС та поза його межами – «ІНТЕРРЕГ» (англ. INTERREG), фонд «Атлантична Філантропія» (англ. «Atlantic Philanthropies») та діяльність Міжнародного фонду для Ірландії – незалежної міжнародної організації, яка сприяє економічному та соціальному прогресу, а також заохочує контакти, діалог і примирення між католиками-націоналістами і протестантами-юніоністами на острові Ірландія, зробили істотний внесок у мирний процес в Північній Ірландії. Проекти організацій громадянського суспільства, які фінансуються міжнародними фінансовими фондами та програмами підтримують миробудівництво, сприяють примиренню і розширенню співпраці між протестантською і католицькою громадами Північної Ірландії. Цільове фінансування миротворчих ініціатив допомагає налагодженню зв'язків між католицькою і протестантською громадами і має ключове значення для встановлення та підтримки довготривалого миру.

Фінансування миробудівництва має бути збалансованим і базуватися на реальних потребах місцевих громад. Політика фінансування мирних ініціатив у Північній Ірландії після Брекзиту має ґрунтуватися на розумінні вимог часу та місцевої специфіки, що трансформується як найкращим чином фінансувати миротворчі ініціативи і примирення. Враховуючи те, що фінансування миробудівництва сприяє інтеграції і примиренню між протестантською і католицькою громадами

вивчення впливу цільового фінансування міжнародними фондами і програмами миротворчих ініціатив у Північній Ірландії та прикордонних графствах Республіки Ірландія у контексті багатьох інших етнополітичних конфліктів є цінним. Розуміння наслідків і досвіду цільового фінансування миротворчих ініціатив також робить історичний внесок у дослідження зовнішньої та внутрішньої політики держави.

Мета статті. Головною метою статті є визначення та дослідження ролі Міжнародного фонду для Ірландії, міжнародного фінансового фонду «Атлантична Філантропія», серії транскордонних програм «ІНТЕРРЕГ», а також серії програм ЄС «МИР» у формуванні сталого миру в Північній Ірландії та прикордонних регіонах Республіки Ірландія.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Експерти та наукові діячі з економічної допомоги підкреслюють важливий, але недостатньо вивчений вплив фінансової допомоги як на внутрішні відносини, так і на міжетнічні відносини в розділених суспільствах, яким є Північна Ірландія. Ефективність прив'язки допомоги до миру через заохочення «дивідендів миру» завдяки наданню фінансової допомоги залишається недостатньо вивченою, і на сьогодні необхідно й надалі проводити дослідження в цьому напрямі. Серед дослідників, які вивчають роль міжнародних, неурядових організацій і фондів у встановленні та підтримці миру в Північній Ірландії, виділяються такі науковці з Республіки Ірландія, Великої Британії, ЄС, США та Канади як Б'юкенен С., Бірн С., Ірвін К., Левассер К., Реймер Л., Джордж Л., Гельке А., Харві Б., Г'юз Д., Хайд Д., Джонстон А., Карарі П., Скарлато О., Каузер А., Хан С., Ледерач К., Макгінті Р., Майліан М., Макінтайр Г., Патнем Р., Річмонд О., Шварц К., Тімоті Д., Уайт Т.

При вивченні ролі недержавних учасників міжнародних відносин у врегулюванні конфлікту в Північній Ірландії інтерес представляє колективне дослідження канадських учених С. Бірна, К. Левассера, Л. Реміра

«Побудова миру в Північній Ірландії: надії на майбутнє». Автори наголошують, що для розв'язання таких етнополітичних конфліктів, яким є північноірландський конфлікт, держави, включно з наднаціональними інституціями та міжнародними організаціями, такими як ЄС, надають фінансування для отримання «дивідендів миру». Обґрунтування полягає в тому, що фінансування може вирішити проблему економічних поневірянь і нерівності, тим самим пом'якшити соціально-економічні причини насильства, що лежать в основі конфлікту [5].

Важливим дослідженням стала праця канадських науковців С. Хана та Ш. Бірна «Роль Міжнародного фонду для Ірландії та Європейського Фонду миру III у створенні сталого миру в Північній Ірландії та прикордонних графствах». Автори впевнені, що за підтримки з боку зовнішньої економічної допомоги неурядові організації можуть відіграти вирішальну роль у розбудові миру після укладення мирної угоди. У цьому контексті С. Хан і Ш. Бірн розглядають вплив, який чиниться Міжнародним фондом для Ірландії та програмою Фонду миру ЄС «МИР-III» на підтримання сталого миру в Північній Ірландії та прикордонних графствах Республіки Ірландія за допомогою надання фінансової допомоги організаціям громадянського суспільства Північної Ірландії. Автори підкреслюють важливу роль, яку міжнародна економічна допомога відіграє у сприянні сталому розвитку, примиренню та миру в Північній Ірландії та прикордонних графствах [15].

У колективній праці інтернаціональної групи науковців П. Карарі, Ш. Бірна, О. Скарлато, А. Каузера, Дж. Хайда «Роль зовнішньої економічної допомоги в налагодженні міжгромадських контактів і примиренні в Північній Ірландії та прикордонних графствах» автори доходять висновку, що затяжні етнополітичні конфлікти часто виникають через структурне насильство, а також через вразливість і маргіналізацію окремих груп населення. Під час «Смути» в Північній Ірландії та прикордонних районах спостерігався затяжний конфлікт між націоналістами та юніоністами. Зовнішня економічна допомога може стати ключовим чинником миротворчості, сприяючи міжгромадським контактам і примиренню, тим самим усуваючи історичну несправедливість у Північній Ірландії та просуюючи справедливість, рівність і гідність. Програма ЄС зі встановлення миру і примирення в Північній Ірландії та прикордонних районах Ірландії на 2007–2013 рр. («МИР-III») спрямована на

сприяння примиренню і прогресу в побудові мирного і стабільного суспільства [14].

В іншій праці міжнародної групи західних учених О. Скарлато, Ш. Бірна, К. Ахмеда «Економічна допомога громадським проектам з розбудови миру та примирення в Північній Ірландії та прикордонних графствах: Виклики, можливості та еволюція» автори аргументовано заявляють, що Міжнародний фонд для Ірландії та програми Фондація миру ЄС «МИР» надали зовнішні економічні ресурси для проектів місцевих спільнот у Північній Ірландії та прикордонному з Республікою Ірландія регіоні. Метою цих проектів є підтримка міжгромадських відносин, розвитку громад, економічного зростання, розбудови миру та примирення. Уряди Великої Британії та Ірландії, ЄС і США розглядають цю економічну допомогу як частину своєї прихильності підтримці мирного процесу, розвитку місцевого добровільного сектору та створенню «дивідендів миру». Однак дослідження показують, що реальність на місцях складніша. Автори зазначають, що з одного боку економічна допомога створила можливості для працевлаштування, розширила потенціал і сприяла поширенню місцевих знань про миробудівництво. З іншого боку допомога створила залежність, сприяла розвитку конкурентного середовища і насправді не змінила відносини в сектантському середовищі [29].

Виклад основного матеріалу. Важливим чинником при встановленні миру в Північній Ірландії є фінансово-економічна допомога ЄС, різних міжнародних організацій та фондів. Починаючи з 1987 р. у рамках цільових програм фінансування миробудівництва було виділено понад два мільярди євро економічної допомоги для отримання «дивідендів миру» та трансформації конфлікту, тоді як Північна Ірландія переходить від затяжного конфлікту до холодного миру. Це значна цифра для населення, що становить приблизно 1,9 млн. осіб. Загалом можна стверджувати, що ці програми справили позитивний вплив на мирний процес [5].

Угода Страсної п'ятниці 1998 р. проголосила створення уряду з поділом повноважень, Асамблеї Північної Ірландії та виконавчої влади у Стормонті, а також положень про виведення з експлуатації зброї воєнізованих формувань; демілітаризації безпеки; вирішення питань прав людини, статусу ув'язнених та охорони правопорядку; та визнання згоди більшості на зміну конституційного положення Північної Ірландії у складі Великої Британії [31].

Мирний теоретичний характер ліберальної демократії підживлює універсалістське основне положення про те, що жорстокі етнополітичні конфлікти та громадянські війни можуть бути перетворені на основі демократизації, економічного розвитку та соціальної інженерії. По суті, це означає, що існує єдиний для всіх процес фінансування миробудівництва, що підтримується державами та міжнародними інститутами, що просувають західні ліберальні цінності – індивідуалізм, автономія, громадянські права та права людини [26, с. 13].

Однак необхідно враховувати і факти, які свідчать про те, що ліберальне миробудівництво, оскільки воно фінансує організації громадянського суспільства, може сприяти дотриманню вимог на місцевому рівні, а не реальній прихильності до стійкого миру, оскільки зовнішні суб'єкти мають повноваження надавати або відмовляти місцевим організаціям громадянського суспільства доступ до економічних ресурсів [30, с. 28].

Необхідно зазначити, що дослідження цільового фінансування миробудівництва, наданого Північній Ірландії, показують й тривожні результати. Допомога британського уряду, по суті, фінансувала військову економіку для великого апарату безпеки, який контролював співтовариство протестантів-юніоністів. Завдяки цій та іншим стратегіям етнополітичний конфлікт у Північній Ірландії загострився з 1969 р. по 1996 р., який відомий як період «Смути». Аналогічним чином ЄС виділив Північній Ірландії 1 млрд. доларів на миробудівництво, але закріпив критерії, засновані на ідентичності, у процесі фінансування та замість покращення відносин посилив конфлікт між обома громадами [5].

Британський уряд звинуватили у спробі контролювати потік коштів, щоб впливати на напрямок діяльності місцевих організацій громадянського суспільства. Організації повинні шукати способи розподілу витрат та забезпечення взаємного фінансування з боку інших агентств, тим самим відкладаючи миробудівництво. Навпаки, Орган зі спеціальних програм ЄС (англ. Special EU Program Body, SEUPB) – один із шести транскордонних органів, створених урядами Великої Британії та Республіки Ірландія у 1999 р., та посередницькі фінансові органи мають значний вплив на реалізацію Фонду миру та примирення ЄС (англ. EU Peace and Reconciliation Fund) [2].

У цьому контексті зазначимо, що Орган зі спеціальних програм (SEUPB) – транскордонний орган, розташований на території Вели-

кої Британії та Республіки Ірландії, завдання якого полягає в координації проектів, які фінансуються ЄС і реалізуються у Північній Ірландії, отримує та розподіляє кошти в рамках двох програм ЄС: «ІНТЕРРЕГ ІВА», на суму 256 млн. євро, та «МИР-III», обсяг фінансування якої становить 333 млн. євро. Роль цих програм у встановленні та підтримці миру в Північній Ірландії буде розглянуто нижче. Орган зі спеціальних програм (SEUPB) підзвітний як Європейській комісії, так і виконавчій владі Північної Ірландії та уряду Ірландії. З огляду на все вищесказане існує необхідність вимірювання впливу фінансових фондів на підтримання миру в Північній Ірландії та цілеспрямованого дослідження того, як і чому фінансується миробудівництво [2].

Безробіття, розчарування в Демократичній юніоністській партії (ДЮП), суперечки щодо прапора, залучення нових воєнізованих угруповань і вкорінення сектантства призвели до того, що після підписання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., особливо у протестантській молоді загострилися суперечки з католицькою громадою, оскільки посилювались обидві етнополітичні ідентичності, ускладнивши компроміс між ними [7].

Для вирішення етнополітичних конфліктів, подібних до того, що відбувся в Північній Ірландії міжнародні організації та фонди, а також наднаціональні інститути надають фінансування для отримання «дивідендів миру». Обґрунтування полягає в тому, що фінансування може вирішити проблему економічних поневірянь і нерівності, тим самим пом'якшуючи соціальні та економічні причини насильства, що лежать в основі конфлікту. Це фінансування має безліч назв, таких як «іноземна допомога», «гуманітарна допомога», «економічна допомога», проте ці ярлики часто розпливчасті і можуть включати фінансування інших цілей, крім миробудівництва (наприклад, торгівлі) [14].

Економічна допомога спрямована на підтримку миробудівництва в країнах, що виходять із затяжного конфлікту, шляхом усунення економічних поневірянь та нерівності та тим самим пом'якшення основних соціальних та економічних причин насильства. Оскільки економічна політика, що посилює класові, етнічні, гендерні та релігійні розбіжності, визначається як суттєва причина жорстоких громадянських воєн, розуміння засобів їх усунення у вигляді економічної допомоги може мати вирішальне значення для миробудівництва після укладання мирної угоди [18]. Важливо критично проаналізувати роль еконо-

мічної допомоги, що надається організаціям громадянського суспільства, які домагаються «дивідендів миру» в Північній Ірландії, щоб визначити, що працює з точки зору доставки та розподілу допомоги, та виміряти внесок фінансованих проектів у миробудівництво та примирення [29].

У Північній Ірландії католицька громада, що політично представлена націоналістами-республіканцями, бажає залишити Сполучене Королівство та возз'єднається з Республікою Ірландія. Навпаки, більшість протестантів, що політично представлена юніоністами-лоялістами бажають залишитися частиною Великобританії. Політика, що призводить до економічних поневірянь, особливо для спільноти католиків тривалий час розглядалася як одна з ключових проблем у контексті встановлення миру в Північній Ірландії [6].

Економічні труднощі цього конфлікту тісно пов'язані з політичними поглядами та етнорелігійною ідентичністю його учасників. У 1968 р. вулиці Північної Ірландії були заповнені протестувальниками, які вимагали рівного доступу до зайнятості, житла та виборчих прав для католиків. Сьогодні, понад п'ятдесят років після початку північноірландського конфлікту, рівень безробіття серед католицької спільноти становить 8,8%, що вище за середній показник по Північній Ірландії у 7,5% і вище за рівень безробіття серед протестантської спільноти у 5,7%. У робочих кварталах католиків у Деррі та Белфасті рівень безробіття ще вищий – 11% [9].

Тим не менш, внутрішні, наднаціональні та міжнародні спонсори визнали, що фінансування організації громадянського суспільства міжнародними фінансовими фондами та програмами необхідні для побудови миру та примирення у Північній Ірландії. У Північній Ірландії та прикордонних графствах Ірландської Республіки з'явилися два основні джерела фінансування організацій громадянського суспільства, але жоден з них не зміг повністю оцінити вплив фінансової допомоги на встановлення та підтримання миру: Програма ЄС із забезпечення миру та примирення та її п'ять етапів («МИР-I –IV» та «МИР-ПЛЮС») та Міжнародний фонд для Ірландії (англ. International Fund for Ireland, IFI), що фінансується за рахунок внесків США, ЄС, Канади, Австралії та Нової Зеландії.

Отже, Серія спеціальних програм підтримки ЄС для миру та примирення – «МИР» у Північній Ірландії та МФІ, створеної відповідно до Англо-ірландської угоди (1985) у 1986 р., є найбільшими, найбільш тематично орієнтованими та важливими джерелами

фінансування для побудови миру та примирення у Північній Ірландії. До них необхідно додати прямі гранти від уряду Великобританії, програми транскордонного співробітництва «ІНТЕРРЕГ» та фонд «Атлантична Філантропія» (англ. «The Atlantic Philanthropies»), що фінансується ірландсько-американським підприємцем Чаком Фіні.

У контексті дослідження вважаємо за необхідне в кратці проаналізувати кожен із фінансових проектів та їх роль у встановлення та підтримання міцного миру в Північній Ірландії.

Фонд «Атлантична Філантропія» відіграв важливу роль у врегулюванні північноірландського конфлікту та фінансуванні миру у Північній Ірландії. Засновник фонду, Ч. Фіні, сприяв залученню США у процес мирного врегулювання конфлікту. «Атлантична Філантропія» надавала фінансову підтримку миротворчим проектам у Північній Ірландії. Деякі напрямки діяльності фонду включають: допомогу дев'яти ірландським університетам; підтримка альтернативної системи освіти у Північній Ірландії (школи, де разом навчаються діти з католицьких та протестантських сімей); вирішення проблем колишніх політв'язнів (працевлаштування, політична освіта та підвищення кваліфікації); фінансування проектів неурядового сектора, зокрема захисту прав людини; підтримка неформальних дипломатичних зв'язків [3].

У 2004–2013 рр. лише за програмою «Примирення та права людини» фондом «Атлантична Філантропія» для Північної Ірландії було виділено грантів на суму понад 15 млн. доларів. 14 вересня 2020 р. Ч. Фіні підписав документи про офіційне закриття некомерційної організації на онлайн-церемонії. Автор фонду «Атлантична Філантропія», Ч. Фіні належав до нової хвилі американсько-ірландських лобістів, які сприяли залученню США до процесу мирного врегулювання північноірландського конфлікту. Фонд допомагав дев'яти ірландським університетам, підтримував альтернативну систему освіти в Північній Ірландії (школи, де разом навчаються діти з католицьких та протестантських сімей), вирішував проблеми колишніх політв'язнів (працевлаштування, політичну освіту та підвищення кваліфікації), фінансував проекти неурядового сектору, у тому числі з захисту прав людини і підтримував неформальні дипломатичні зв'язки. «Атлантична філантропія» фінансувала поїздки політиків до колишніх конфліктних зон і займалася підвищенням рівня політичної освіти місцевих політичних діячів. Підтримувалися

проекти навчання осіб, які несли громадське чергування в розділених кварталах Белфасту та інших районах Північної Ірландії. Серед активістів було багато кримінальних елементів, які під час чергувань чинили насильницькі дії. Виникла необхідність їхнього залучення до освітніх програм. Загалом людям, залученим до насильства було запропоновано якусь альтернативу [19].

Одним із найголовніших фінансових інструментів для встановлення та підтримки миру в Північній Ірландії є Міжнародний фонд для Ірландії (МФІ). МФІ було створено у 1986 р. після підписання двосторонньої Англо-ірландської угоди у 1985 р. між урядами Великобританії та Республіки Ірландії. МФІ отримав суттєве фінансування насамперед із боку США та ЄС, а також інших держав із численним ірландським населенням. МФІ сконцентрував свою увагу на міжобщинному розвитку та проектах з примирення, як у Північній Ірландії, так і Республіці Ірландія. МФІ робить великий внесок у розвиток ініціативи щодо просування транскордонного співробітництва. З моменту свого заснування фонд здійснив тисячі проектів та освоїв велику кількість фінансових ресурсів [12].

МФІ став катализатором стійких та довгострокових зусиль з налагодження відносин, економічного розвитку, взаємозалежності та довіри між юніоністами та націоналістами. Протягом дванадцяти років, що передували укладенню Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., в неї вкладалися критично важливі та стратегічно важливі кошти, а після підписання Угоди тривала робота щодо забезпечення та зміцнення миру, який наприкінці 1990-х та 2000-х рр., здавалося, знаходився на межі краху. Ці постійні зусилля до, під час і після укладення мирної угоди відіграли вирішальну роль у закріпленні досягнутих успіхів [15].

Що особливо важливо, завдяки МФІ міжнародне співтовариство створило довговічний інститут, що має місію та ресурси. Це дозволяють МФІ не обмежуватися традиційними рамками. У той час як національні агенції з розвитку часто змушені орієнтуватися на фінансування рік у рік, МФІ міг підходити до миробудівництва з більш довгостроковою перспективою. МФІ взяв на себе основне завдання – інвестувати у створення більш конструктивного політичного середовища на майбутнє, приділяючи особливу увагу молоді [10].

Завдяки об'єднанню в єдину структуру, внески численних донорів – особливо США, ЄС, Великобританії, Австралії, Канади та Нової Зеландії – дозволили МФІ досягти зна-

чної суми у 1,5 млрд. доларів у вигляді прямого фінансування та 2,4 млрд. доларів загалом, що складає 44 долари на особу на рік. За перші 30 років існування МФІ було підтримано 6 тис. проектів із миробудівництва, 15 тис. молодих людей взяли активну участь у програмах навчання, та було створено понад 55 тис. робочих місць [13].

МФІ не лише об'єднав ресурси, а й легітимність. Залучаючи міжнародну підтримку, МФІ робив дві речі, які жоден уряд не міг зробити поодиноці. По-перше, він підтримував проекти фінансовими ресурсами з усього світу. По-друге, МФІ є сукупністю країн-донорів, які історично мали тісні зв'язки як з юніоністами, так і з націоналістами. У результаті більшість у кожному суспільстві почувалася комфортно при взаємодії з програмами, що підтримуються МФІ. МФІ об'єднав знання та досвід донорів, профільних експертів, політиків, неурядових організацій та місцевих громад. На основі цього досвіду МФІ розробив більш глибоке розуміння та методологію, що сприяють розширенню участі низових організацій [10].

Тепер проаналізуємо один із наймасштабніших проектів – Фінансування ЄС програм «МИР» та їх роль у врегулюванні конфлікту в Північній Ірландії.

Фонд миру ЄС був створений у 1996 р. після припинення вогню лоялістськими та республіканськими воєнізованими формуваннями. ЄС виділяє Північній Ірландії значні фінансові кошти на побудову миру в рамках серії програми «МИР», яких наразі налічується п'ять:

1) У рамках програми «МИР-I» (1995–1999) фінансова допомога була спрямована на «зміцнення самооцінки, потенціалу та впевненості у католицькій та протестантській спільнотах за допомогою соціального та економічного розвитку та обмежувалася тим фактом, що деякі спільноти поверхово дотримувалися ідеї міжобщинного примирення для доступу до засобів, віддаючи перевагу проектам з єдиною ідентичністю» [4, с. 57];

2) Програма «МИР-II» (2000–2006) для Північної Ірландії була спрямована на зміцнення прогресу в напрямі мирного і стабільного суспільства через економічний розвиток і транскордонне співробітництво. У рамках програми було профінансовано понад 7000 проектів на загальну суму 995 млн. євро;

3) Програма «МИР-III» (2007–2013) представляє важливий погляд на те, як практика місцевих організацій громадянського суспільства на низовому рівні впливала на формування політики, особливо у зв'язку з тим, що

вона часто створювала внутрішньосупільні протиріччя;

4) Програма «МИР-IV» (2014–2020) акцентувала увагу на розширенні прав та можливостей молоді, лояльної протестантським юніоністам, та усунення спадщини конфлікту [5];

5) Програма «МИР-ПЛЮС» (2021–2027) для Північної Ірландії спрямована на підтримку миру та примирення, а також на сприяння соціальної, економічної та регіональної стабільності та співпраці у Північній Ірландії та прикордонних графствах Ірландії. Основні цілі програми «МИР-ПЛЮС»: створення мирних та процвітаючих громад; соціально-економічне оновлення та трансформація; розширення можливостей та інвестування у молодь; здорові та інклюзивні громади; підтримка стійкого миру; побудова та зміцнення партнерства та співробітництва. У період із 2021 р. 2027 р. ЄС виділить на програму «МИР-ПЛЮС» 235 млн. євро із фонду Європейського територіального співробітництва. Разом із фінансовим внеском Великобританії та додатковим національним співфінансуванням від Республіки Ірландія та Північної Ірландії загальна сума інвестицій становитиме 1,1 млрд. євро [28].

Ініціювання програми «МИР-I» Європейською Комісією у 1995 р. за підтримки урядів Великобританії та Республіки Ірландія задіяло вже існуючий потенціал соціального капіталу та спільну урядову концепцію ролі примирення у припиненні конфлікту. У 1970–х і 1980–х рр. ця політика підпадала під загальну назву політики «суспільних відносин». У політиці британського уряду існувала постійна напруга між політикою примусу (використання військових засобів для встановлення та підтримки контролю та порядку в Північній Ірландії) та політикою «інтеграціонізму», яка вважала, що конфлікт був по суті викликаний проблемами «відсталості» (недорозвиненість, така як соціальна ізоляція, соціальна потреба та нерівність, які в першу чергу відчувала католицька націоналістична громада, що призводило до її політичного відчуження).

У той час як протягом більшої частини 30-річного періоду конфлікту британська політика віддавала пріоритет його військово-безпековому вирішенню, яке зазнало невдачі, реформатори британського уряду також намагалися використати ненасильницькі варіанти політики у двох ключових вимірах. По-перше, проводилася політика заохочення «хороших суспільних відносин» у Північній Ірландії. По-друге, визнавалася політична природа конфлікту як такого, що включає конкуруючі націоналізми. Ця реальність вимагала

зовнішнього «ірландського» та іншого міжнародного виміру (зокрема, участі США та останнім часом ЄС) [10].

Коли ЄС розпочав процес консультацій щодо програми «МИР-I», не було попереднього обговорення того, що означають мир і примирення або як їх можна досягти. Дискусії про примирення у Північній Ірландії зробили підхід ЄС до «миру та примирення» ще більш суперечливим. Навіть академічна література та практична література є суперечливими, бо термін «примирення» має кілька значень. Громадські дебати про примирення розпочалися в рамках реалізації проекту «МИР-I». Вони були зосереджені на ключових темах, таких як права людини, жертви і ті, хто вижив, а також створення комісії з встановлення істини.

У цьому контексті провідний американський прихильник примирення Жан-Поль Ледерах вперше був запрошений до Північної Ірландії у 1995 р. Він представив ідею «трансформації конфлікту» як більш прогресивну альтернативу терміну «примирення», що оспорювався та політизувався. Можливо, відображаючи відносну силу релігійних організацій, що працюють у галузі примирення, громадських відносин та медіації у Північній Ірландії, саме робота Ледераха привертає найбільше уваги практиків із середини 1990–х рр. Бачення Ледерахом «трансформації конфлікту» також проникло у сферу державної політики, оскільки це також філософія соціальної активності для практиків. Для цього потрібні ідейні практики, які будуть просувати процес «трансформації конфлікту». Ініціативи місцевих органів влади щодо примирення навіть отримали назву – «трансформація конфлікту» [17]

Одним із найбільш значних результатів фінансування ЄС стало перетворення миротворчості на велику можливість для бізнесу. На час укладання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., за даними уряду Великобританії, лише у Північній Ірландії налічувалося близько 5 тис. добровільних та громадських організацій, які забезпечували роботою близько 33 тис. громадян. На цьому етапі конфлікту у секторі суспільних відносин було зайнято більше людей, ніж у обробній промисловості Північної Ірландії. Валовий річний дохід цього сектора оцінювався приблизно 500 млн. фунтів стерлінгів. Не дивно, що фінансування ЄС не лише підтримало роботу організацій зі зв'язків з громадськістю, співпрацювати з якими люблять неурядові організації, а й створило нове професійне середовище – «посередницький» бізнес, який сприяв інтеграції

керівних кадрів цього сектора до міжнародної індустрії підтримки миру та врегулювання конфліктів. Мир у Північній Ірландії нині загалом сприймається ліберальними виборцями як мир завойований екстремістами, де «погані хлопці», «терористи», були винагородженні владою [11].

Фінансування мирних програм на початку 1990-х рр. проходило в умовах нерівномірності розподілу матеріальних (фінансових коштів та послуг) та нематеріальних (інформація, психологічна підтримка) ресурсів, які отримували католицькі (націоналістичні) та протестантські (юніоністські) громади. Не дивно, що серед юніоністів було багато обурення через те, що націоналістичні громадські структури, здавалося, процвітали під час конфлікту, тоді як їхні власні громади охопили роздробленість і безлад. На цьому фоні фінансування програми «МИР-І» ЄС спочатку сприймалося з підозрою в юніоністській спільноті та як сприятлива можливість для націоналістів, чий організаційний потенціал означав, що вони були в кращому становищі для отримання вигоди від механізмів фінансування [11].

Однак ЄС був не просто пасивним донором зусиль урядів Великої Британії та Республіки Ірландія. Президент Європейської комісії Ж. Делор прагнув просувати «соціальну модель» ЄС після підписання Маастрихтського договору про Європейський Союз 1992 р. Він розглядав програми «МИР» та їх фінансування ЄС як значний соціальний експеримент у тому, як соціальне партнерство може бути використане як інструмент розвитку для просування ЄС, навіть незважаючи на те, що основна увага мала бути приділена примиренню співтовариств та вирішенню конфліктів відповідно до пріоритетів ЄС.

Власне, бачення Ж. Делором «партнерства» було засобом обійти обструкціоністські національні уряди. Програма «МИР-І» була першою великою фінансовою ініціативою ЄС, спрямованою на досягнення цієї ширшої політичної мети, і Північна Ірландія мала послужити тестом для європейської концепції «партнерства» як процесу прийняття рішень на основі діалогу та консенсусу між політиками та громадськими інтересами при наданні суспільних благ. Акцент був зроблений на механізмах надання послуг «вверх», коли більша частина фінансування керується місцевими партнерськими структурами та неурядовими організаціями [11].

У звіті британського дослідника та експерта Б. Гарві 1997 р. про програму ЄС «МИР-І» йдеться про необхідність «більшої

суворості у розробленні відповідних показників і заходів для моніторингу ефективності Програми» [8, с. 84], що значною мірою ігнорувалося. У рамках цієї парадигми процеси фінансування потребують такої форми миробудівництва, яка створює посередній мир та відновлення конфлікту через відсутність місцевої підтримки та легітимності. У Північній Ірландії після підписання у 1998 р. Угоди Страсної п'ятниці було витрачено величезні ресурси для досягнення повільного прогресу [27, с. 54].

Значні суми фінансування з боку ЄС призвели до значних змін у політичній системі Північної Ірландії. Ці зміни розширили можливості громадянського суспільства і послабили державний контроль над так званим «порядком денним суспільних відносин». Організаційна структура, створена для управління фінансуванням ЄС, збалансувала повноваження державних службовців і політиків на національному та місцевому рівнях. Вона також включала представників різних соціальних партнерів, таких як громадські та добровільні організації, приватний сектор, а також посадових осіб Європейської комісії. Цей процес викликав значну напругу між різними групами інтересів. Обрані представники відчули, що їхні повноваження були узурповані новопроданою владою громадянського суспільства і новою роллю Європейської Комісії [10].

Фінансування ЄС було спрямоване туди, де був значний потенціал для партнерства. Справді, програма «МИР-І» та її наступники діяли за допомогою існуючих фахівців зі зв'язків із громадськістю та апарату громадянського суспільства. ЄС покладався на апарат Добровільної трастової спільноти Північної Ірландії (англ. Northern Ireland Voluntary Trust Community), яка була створена британськими урядами, що змінювали один одного, але по суті це був окремий добровільний сектор. Крім того, існувала величезна напруженість між «старими» та «новими» громадськими організаціями, і навіть серед політиків було багато суперечок та занепокоєння з приводу того, що є «громадською організацією». Парадокс тут полягав у тому, що політики побоювалися, що фінансові кошти врешті-решт потраплять до воєнізованих формувань (і це призведе до поганої реклами), тоді як воєнізовані формування були ключовими центрами громадської організації, особливо на боці католиків-націоналістів, які виступають за об'єднання Ірландії та розрив союзу з Великобританією [10].

В цілому можна констатувати, що урок програми «МИР-І» полягав у тому, що ЄС

не мав стратегічного розуміння управління конфліктами або суттєвого розуміння того, що означають мир і примирення. Крім загальних концепцій просування соціальної моделі «партнерства» та опори на громадянське суспільство як основу для побудови миру та примирення, не було жодної стратегії щодо того, що має забезпечити фінансування. Пріоритети для програми ЄС «МИР-І» були визначені на місцевому рівні спільнотами Північної Ірландії, а не Європейською комісією.

У тематичних пріоритетах констатуються суперечності між двоїстими пріоритетами та політичними підходами: між «соціальним» аспектом потреб (розвиток, зайнятість, нарощування потенціалу, відродження) та «політичним» (права людини та конституційні питання). Робота американського дослідника Р. Путнема про соціальний капітал, зокрема його ідеї про зв'язок між соціальними мережами, залучення спільноти, «громадянськими чеснотами» та демократією, мали величезний вплив на те, як активісти громадянського суспільства в Північній Ірландії визначали пріоритети фінансування ЄС. Програма «МИР-І» було зосереджено на «нарощуванні потенціалу», тобто. нарощування соціального капіталу в рамках двох співтовариств – католицького та протестантського [25].

Під час еволюції програми «Мир-ІІ» серед активістів громадянського суспільства була широко поширена думка, що програма «Мир-І» припустилася стратегічної помилки, надавши надмірного значення нарощуванню потенціалу в громадах на шкоду роботі між громадами та розвитку так званого «сполучного» соціального капіталу. Визначення пріоритетів проектів, які передбачають спільну участь обох спільнот, з'явилося тільки в програмі «Мир-ІІ», і навіть тоді більша частина цього «партнерства» носила формальний прагматичний характер для забезпечення фінансування. Програма «Мир-ІІ» і «Мир-ІІІ» також перетворилися на програми, які більшою мірою орієнтовані на «Лісабонський порядок денний» економічного зростання ЄС [22].

Як наслідок, під час виконання програми «Мир-ІІІ» стратегія ЄС змістилася у бік надання більш пріоритетного значення економічному розвитку, особливо активнішому транскордонному економічному розвитку, та применшила значення «громадської роботи». У доповіді Цільової групи голови Європейської Комісії Ж. Баррозу (2004–2014) по Північній Ірландії, присвяченій оцінці впливу фінансування ЄС, хоч і стверджується про успіх, Північна Ірландія, нарешті, виключена

з програм зв'язків з громадськістю та встановлені чіткі економічні пріоритети, виключені з Лісабонського порядку денного для майбутнього фінансування ЄС [21].

Програма «МИР-ІІІ», що діяла з 2007 по 2013 рік, передбачала більш цілеспрямований підхід до результатів примирення та вирішення проблем сектантства та расизму. Програма «МИР-ІІІ» була представлена як окрема програма, яка частково фінансується ЄС (225 млн. євро від ЄС з додатковими національними внесками у розмірі 108 млн. євро) через програму структурних фондів. Основними цілями програми «МИР-ІІІ» є зміцнення прогресу на шляху до мирного та стабільного суспільства та сприяння примиренню шляхом надання допомоги проектам, які допомагають примирити спільноти та зробити внесок у створення спільного суспільства для всіх [2].

Програма поділена на два основні пріоритети: примирення громад та внесок у спільне суспільство. Ці пріоритети реалізуються через низку завдань: побудова позитивних відносин на місцевому рівні; визнання минулого; створення спільних суспільних просторів; розвиток ключового інституційного потенціалу для побудови спільного суспільства. Новий підхід програми «МИР-ІІІ» зберіг низку ключових аспектів попередніх програм і знову робить сильний акцент на примиренні. Новий стратегічний підхід, запроваджений у програмі «МИР-ІІІ», спрямований на досягнення максимального ефекту від фінансування, доступного в рамках «МИР-ІІ», означав, що волонтерські та громадські групи могли отримати фінансування програми від місцевих рад, сформованих у вісім кластерів. Після завершення програми «МИР-ІІІ» було підтримано близько 400, переважно великомасштабних, стратегічних проектів. [1].

Отже, загалом кожна програма «МИР-І», «МИР-ІІ», «МИР-ІІІ» була спрямована на те, щоб продовжити роботу, розпочату в рамках попередньої програми. Економічний розвиток і створення груп громадянського суспільства в рамках програми «МИР-І» поступилися місцем більш цілеспрямованої діяльності, орієнтованої на примирення та міжобщинні контакти в рамках програми «МИР-ІІ». У програмі «МИР-ІІІ», заснованій на дослідженні значення та визначення поняття «примирення», яке було проведено в рамках програми «МИР-ІІ», більше уваги приділялося саме примиренню. Програма «МИР-ІІІ» також була спрямована на впровадження ефективніших механізмів реалізації.

Наступною програмою із серії «МИР» стала програма «МИР-IV». Вона є транскордонною ініціативою, яка фінансується ЄС і спрямована на підтримку миру та примирення у Північній Ірландії, та прикордонному з нею регіоні – прикордонних графствах Республіки Ірландія. Основною метою програми є розвиток позитивних відносин, що характеризуються повагою, де культурна різноманітність вітається, а люди можуть жити, навчатися та спілкуватися разом, без забобонів, ненависті та нетерпимості. У рамках програми протягом шести років, з 2014 р. по 2020 р., у Північну Ірландію було інвестовано 270 млн. євро. 229 млн. євро було виділено з Європейського фонду регіонального розвитку, а уряди Республіки Ірландія та Великобританії виділили додатково 41 млн. євро у рамках спільного фінансування. Фінансування здійснюється Департаментом розвитку сільських територій та громад уряду Республіки Ірландія, Міністерством освіти та Міністерством у справах дітей та молоді Республіки Ірландія [23].

Основні цілі програми «МИР-IV»: згуртованість між громадами, залученими до конфлікту в Північній Ірландії та прикордонних графствах Республіки Ірландія; економічна та соціальна стабільність. Серед пріоритетних напрямів програми виділяються: спільна освіта – 30 млн. євро передбачено для проєктів спільної освіти, які збільшують контакти між учнями та вчителями з усіх соціальних верств; допомога дітям та молоді – 57 млн. євро спрямовано на майбутнє наступного покоління, яке, як показує дослідження, все ще перебуває під негативним впливом спадщини конфлікту; створення спільних просторів та послуг – 84,5 млн. євро виділено на створення нових загальних послуг та просторів; побудова позитивних взаємин на місцевому рівні. 44 млн. євро спрямовані на підтримку місцевих проєктів для зміцнення взаємної довіри та розуміння, використовуючи спорт, мистецтво та культуру. Загальне управління та реалізацію програми здійснює Спеціальний орган програм ЄС (SEUPB), а фінансування адмініструють місцеві партнерства та неурядові організації [16].

У контексті аналізу програма «МИР-IV» необхідно зазначити, що у зв'язку з виходом Великобританії зі складу ЄС – Брекзітом у 2018 р. програму «МИР-IV» було продовжено до кінця 2023 р. про що буде зазначено нижче. Трансформована програма «МИР-IV» була узгоджена урядом Північної Ірландії, урядом Республіки Ірландія та Європейською комісією і має чотири основні цілі: спільні освітні ініціативи; підтримка маргіналізова-

них дітей та молоді; надання нових спільних приміщень та послуг; для задоволення потреб Белфасту, який носить інклюзивний характер та надає всім жителям міста можливість брати участь у заходах щодо зміцнення миру та примирення. З 2018 р. на реалізацію плану з підтримки миру та примирення у Белфасті за трьома основними напрямками було виділено понад 14 млн. фунтів стерлінгів у рамках програми «МИР-IV»: діти та молодь – 3 млн. фунтів стерлінгів; загальні простори та послуги – 6,3 млн. фунтів стерлінгів; створення позитивних відносин – 5,1 млн. фунтів стерлінгів [24].

Ще однією важливою фінансовою програмою є програма – «ІНТЕРРЕГ». Транскордонна програма ЄС «ІНТЕРРЕГ» була вперше представлена у 1991 р. і була розроблена як відповідь Європейського співтовариства на наслідки створення єдиного ринку. Вона визнала відносно несприятливе становище прикордонних регіонів у Європейському співтоваристві та запропонувала механізм підтримки таких територій. Програма включала, як і програма «МИР», кілька етапів реалізації. З 1991 р. у рамках програм «ІНТЕРРЕГ-А» до Північної Ірландії та прикордонних регіонів Республіки Ірландія надійшло близько 1,13 млрд. євро. Ці кошти пішли на фінансування тисяч проєктів, що підтримують стратегічне прикордонне співробітництво з метою створення більш процвітаючого та сталого регіону. Загалом програма «ІНТЕРРЕГ-А» була спрямована на підтримку економіки прикордонних територій та стимулювання транскордонного співробітництва. Її діяльність була спрямована в основному на економічний розвиток, а теми охоплювали туризм, довкілля, сільське господарство та ширший регіональний розвиток [20].

Спадщина програми «ІНТЕРРЕГ-І» була продовжена в рамках її реалізації у 1994–1999 рр., при цьому збільшилося фінансування розвитку людських ресурсів. У рамках перших двох програм у регіоні було освоєно 412 млн. євро. Обидві програми керувалися централізовано Департаментом фінансів у Дубліні та Департаментом фінансів та персоналу у Белфасті. В рамках програми «ІНТЕРРЕГ-ІІ» було створено близько трьох тис. робочих місць, у таких галузях, як розвиток бізнесу, туризм, допомога сільському бізнесу, транскордонні бізнес-кластери, а також створені в результаті участі у програмах навчання навичкам, перекваліфікації та галузевих ініціативи. У рамках програмами створено 102 сільських підприємства. Близько 24 тис. громадян пройшли навчання з питань

управління та підприємницької діяльності, а також близько 7 тис. учасників навчальних та освітніх ініціатив у рамках транскордонних семінарів, конференцій та курсів щодо підвищення обізнаності у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Створено 59 транскордонних мереж охорони здоров'я та соціального забезпечення [20].

Участь Органу зі Спеціальних програм ЄС (SEUPB) у серії Програм «ІНТЕРРЕГ» розпочалася з «ІНТЕРРЕГ-ІІА», період фінансування якої припадає на 2000–2006 рр. Програму було розроблено для підтримки транскордонного співробітництва, соціальної згуртованості та економічного розвитку між регіонами ЄС. Загальна вартість програми становила 183 млн. євро, було профінансовано 420 проектів. Пріоритети включали: зміцнення потенціалу на місцевому рівні для розробки та реалізації стратегій місцевого розвитку, спрямованих на сприяння економічній та соціальній згуртованості; покращення фізичного середовища та просторової цілісності території, на яку поширюється дія програми; сприяння діям, які покращують якість життя населення відповідної території та які є інклюзивними та партисипативними за своєю природою та функціонуванням [20].

Грунтуючись на успіхах та уроках попередніх програм «ІНТЕРРЕГ», програма «ІНТЕРРЕГ-ІІА» (2007–2013) підтримала стратегічну співпрацю в інтересах більш процвітаючого та стійкого регіону. Загальна вартість програми «ІНТЕРРЕГ-ІІА» становила 256 млн. євро. Зокрема, програма була спрямована на розвиток динамічної економіки, підтримку інфраструктури та просування інноваційних шляхів вирішення конкретних регіональних проблем. Попередні програми «ІНТЕРРЕГ» діяли на транскордонній основі між Північною Ірландією та Республікою Ірландія. Після того, як ЄС переглянув визначення морських кордонів, відмітним аспектом цієї програми стало включення до неї західної Шотландії. Це дало можливість розвивати співпрацю між Шотландією, Республікою Ірландія та Північною Ірландією, а також підтримувати та зміцнювати співпрацю між Північною Ірландією та Ірландією [20].

Програму «ІНТЕРРЕГ-ІІА» (2014–2020 рр.) було розроблено для сприяння підвищенню рівня економічної, соціальної та територіальної згуртованості на всій території дії програми. Загальна вартість програми складає 283 млн. євро, включаючи внески ЄС, уряду Республіки Ірландія та виконавчої влади Північної Ірландії. До кінця 2021 р. було затверджено 33 проекти «ІНТЕРРЕГ-ІІА» (включа-

ючи технічну допомогу). У рамках програми фінансується безліч різних проектів, які працюють на транскордонній основі – у Північній Ірландії, прикордонних графствах Республіки Ірландія та Західної Шотландії. Ці проекти спрямовані на захист спільного довкілля острова Ірландія, покращення здоров'я та добробуту людей, скорочення викидів вуглекислого газу та підвищення ефективності бізнесу. У рамках програми «ІНТЕРРЕГ-ІІА» фінансуються чотири ключові завдання. До них належать: дослідження та інновації; довкілля; стійкий транспорт; охорона здоров'я та соціальне забезпечення [20].

Транснаціональні програми, такі як «Атлантичний регіон», «Північна периферія і Арктика» та «Північно-Західна Європа», об'єднують регіони з різних країн ЄС та сусідніх держав із схожою географією, культурою та проблемами. Програми підвищують потенціал кожного регіону у розробці рішень за допомогою транснаціональної співпраці та, зрештою, зменшують регіональну нерівність. У період із 2007 по 2014 р. Організація Спеціальних програм ЄС (SEUPB) надала підтримку більш ніж 50 організаціям у Північній Ірландії, які взяли активну участь у більш ніж 40 проектах у рамках чотирьох транснаціональних та міжрегіональних програм, доступних для регіону. Ця підтримка триває й у поточному періоді фінансування (з 2014 р. до теперішнього часу): 68 північноірландських партнерів затверджено у рамках програм, і цим партнерам виділено ще 15,67 млн. євро за рахунок коштів Європейський фонд регіонального розвитку (англ. European Regional Development Fund, ERDF) [20].

Слід зазначити, що програми «МІР-ІІІ» та «ІНТЕРРЕГ-ІІА» отримали широке висвітлення під час переговорів щодо умов виходу Великобританії з ЄС. До Угоди про вихід Великобританії з ЄС було включено зобов'язання забезпечити їх продовження до завершення 2023 р. У цьому контексті 25 березня 2019 р. Європейським парламентом та Радою було прийнято «Регламент (ЄС) 2019/4912», метою якого є продовження програм територіального співробітництва «МІР-ІІІ» між Республікою Ірландія та Сполученим Королівством, а також між Республікою Ірландія, Північної Ірландії та Шотландії [28].

Після закінчення реалізації серії програм «МІР» у 2020 р. було створено нову транскордонну програму ЄС, спрямовану на зміцнення миру, примирення та транскордонне співробітництво між Ірландією та Північною Ірландією – «МІР-ПЛЮС». Вона об'єднує попередні програми «ІНТЕРРЕГ» та «МІР»

у нову програму на період з 2021 р. по 2027 р. Програма «МИР-ПЛЮС» націлена на інвестиції у шести ключових тематичних галузях: побудова мирних та процвітаючих спільнот; забезпечення соціально-економічного відродження та трансформації; розширення прав та можливостей молоді та інвестиції в неї; здорові та інклюзивні спільноти; підтримка стійкого майбутнього з найкращими зв'язками; налагодження партнерських відносин та співробітництва. Територія, на яку поширюється дія програми «МИР-ПЛЮС», включає Північну Ірландію та прикордонні райони Республіки Ірландія (до складу останніх входять графства Лаут, Монаган, Каван, Літрім, Слайго та Донегол). Програма «МИР-ПЛЮС» управляється комплексно, і внесок Великобританії інтегрований у програму як зовнішній цільовий дохід. Спеціальний орган із програм ЄС (SEIPUB) є керівним органом програми «МИР-ПЛЮС». Це один із шести транскордонних органів, створених відповідно до Угоди Страсної п'ятниці [28].

У межах кожної тематичної галузі є кілька напрямів інвестицій, які мають вужчу спрямованість чи орієнтовані на конкретні організації, такі як місцеві органи влади чи громадські групи. Усього існує 22 напрями інвестицій. У період з 1995 р. до 2020 р. було реалізовано чотири програми «МИР» загальним обсягом фінансування 1,6 млрд. євро. Тоді як «МИР-I» (1995–1999) та «МИР-II» (2000–2006) отримували фінансування з усіх структурних фондів, «МИР-III» та «МИР-IV» (2007–2013 та 2014–2020) фінансувалися виключно Європейським фондом регіонального розвитку (ERDF). У період з 2021 р. по 2027 р. ЄС виділить на програму «МИР-ПЛЮС» 235 млн. євро із фонду Європейського територіального співробітництва (ERDF). Разом із фінансовим внеском Великобританії та додатковим національним спільним фінансуванням з боку Республіки Ірландія та Північної Ірландії загальна сума інвестицій за програмою «МИР-ПЛЮС» складе 1,1 млрд. євро [28].

Висновки. Північна Ірландія слугує яскравим прикладом того, як цільове фінансування миробудівництва може змінити конфлікт. Сьогодні економічні труднощі визнані основною причиною цього конфлікту. Міжнародні фінансові фонди та програми сприяють економічному розвитку та зміцненню міжобщинних зв'язків у Північній Ірландії. Зовнішнє фінансування сприяє примиренню у Північній Ірландії та прикордонних графствах Республіки Ірландія. Проте, незважаючи на створення завдяки фінансуванню інститутів,

мереж і відносин, що сприяють міжгромадським контактам і відродженню надії, народ Північної Ірландії повинен продовжувати зусилля зі зміцнення миру та примирення між протестантською і католицькою громадами. Це необхідно для того, щоб майбутні покоління могли жити в безпеці, з почуттям власної гідності та надією на краще майбутнє.

Фінансові програми та фонди роблять значний внесок у загальний процес миробудівництва та примирення на острові Ірландія. Фінансова допомога дає можливість вирішити цілу низку проблем та завдань, які є прямою спадщиною конфлікту, таких як руйнування відносин та довіри, соціальний та економічний занепад, а також ізоляція та маргіналізація спільнот у прикордонних районах. Транснаціональна співпраця «ІНТЕРРЕГ» сприяє створенню міцних партнерств, у рамках яких національні, регіональні та місцеві органи влади, наукові кола, неурядові організації та підприємства приватного сектору спільно вирішують складні сучасні завдання – від питань примирення між громадами до забезпечення зв'язку у віддалених районах, старіння населення та міграції. Серія програм «ІНТЕРРЕГ» покликана вирішувати реальні проблеми, з якими стикаються міста та громадяни Північної Ірландії та Республіки Ірландія.

Ще за десять років до підписання Угод Страсної п'ятниці 1998 р. Ірландська мирна ініціатива – Міжнародний фонд для Ірландії (МФІ) розпочала реалізацію скоординованих, стратегічних та масштабних інвестицій, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних із можливістю встановлення миру та примирення у Північній Ірландії. Ці інвестиції виявилися настільки ефективними, що з того часу екстремістам не вдалося порушити мир. Програми, які МФІ ініціював у Північній Ірландії, стали важливою частиною успішного вирішення конфлікту. МФІ направляє фінансування туди, де воно принесе найбільший ефект, уникаючи при цьому роз'єднаності між організаціями, що фінансують, і дублювання зусиль. МФІ швидко став найкомпетентнішим і найефективнішим агентством у світі з розробки та реалізації єдиної стратегії на місцевому рівні в Північній Ірландії. Ця централізована експертиза та координація поширювалися на звітність, дотримання вимог та раціональне управління програмою.

Програми «МИР», завдяки використанню підходу, відомого як «знизу вгору», надали громадянам Північної Ірландії можливість брати активну участь у процесі ухвалення рішень і нести відповідальність за розвиток

своїх громад. Програми «МИР» фінансували широкий спектр проєктів, у тому числі проєкти з підтримки жертв та постраждалих у ході міжконфесійного північноірландського конфлікту, молоді, малих та середніх підприємств, проєкти з розвитку інфраструктури та міст, а також проєкти з підтримки іммігрантів та збереження етнічної різноманітності суспільства загалом. Важливо відзначити, що ці програми тепер розглядаються як приклади політики миробудівництва, які можна використати по всій Європі та інших регіонах світу. Програми «МИР» спрямовані на зміцнення прогресу на шляху до мирного та стабільного суспільства і допомагають примиренню в Північній Ірландії та прикордонних районах Республіки Ірландія. Програми «МИР» сприяють налагодженню відносин між католицькою та протестантською спільнотами, а також між Північною Ірландією та Республікою Ірландія, щоб допомогти у вирішенні проблем, пов'язаних з довірою, заобонами та нетерпимістю, а також у прийнятті подібностей та відмінностей. Ключові заходи програми «МИР» спрямовані на визнання та

подолання болю, втрат, травм та страждань, спричинених конфліктом у Північній Ірландії.

Незважаючи на Брекзїт, Північна Ірландія продовжить отримувати фінансування миробудівництва щонайменше в рамках програми «МИР-ПЛЮС» до 2027 р., що фінансується переважно ЄС. Уряд Великобританії також розробляє можливості фінансування для Північної Ірландії. Однак у міру скорочення фінансування фондами та програмами ЄС та збільшення фінансування Великобританії останній буде потрібно провести додаткові дослідження, щоб оцінити, наскільки фінансування уряду Великобританії відповідає потребам, сподіванням і мріям про миробудівництво на острові Ірландія. Лише час виявить суперечності, що пов'язані з Брекзїтом – перспективою виходу північноірландського конфлікту з-під контролю, що поставить під загрозу крихкий мирний процес. Існує вірогідність того, що в умовах глобальних політичних трансформацій Північна Ірландія може опинитись на межі нової фази збройного конфлікту і тому потрібні подальші дослідження для оцінки впливу Брекзїту на миробудівництво в Північній Ірландії.

Література:

1. A Review of PEACE III and Considerations for PEACE IV. *NICVA*. URL: https://www.nicva.org/sites/default/files/d7content/attachments-resources/peace_iv_report_-_final_1_4.pdf
2. Buchanan S. *Transforming Conflict Through Social & Economic Development: Practice and Policy Lessons from Northern Ireland & the Border Counties*. Manchester, UK: Manchester University Press, 2014. <https://doi.org/10.1017/jbr.2015.30>
3. Building a Society That Protects All. *Atlantic Philanthropies*. URL: <https://www.atlanticphilanthropies.org/subtheme/peace-and-reconciliation-in-northern-ireland>
4. Byrne S. Irvin C. A Shared Common Sense: Perceptions of the Material Effects and Impacts of Economic Growth in Northern Ireland. *Civil Wars*. 2002. Vol. 5(1). P. 55–86.
5. Byrne S., Levasseur K., Reimer L. E. Building Peace in Northern Ireland: Hopes for the Future. *Humanity & Society*. 2022. Vol. 47 (1). P. 49–68. <https://doi.org/10.1177/01605976221107093>
6. George L. *Northern Ireland and the Politics of Boredom: Conflict, Capital & Culture*. Manchester, UK: Manchester University Press, 2020.
7. Guelke A. Northern Ireland's Flags Crisis and the Enduring Legacy of the Settler-Native Divide. *Nationalism & Ethnic Politics*. 2014. Vol. 20(1). P.133–151. <https://doi.org/10.1080/13537113.2014.879770>
8. Harvey B. *Report on the Program for Peace & Reconciliation*. York, UK: Joseph Rowntree Charitable Trust, 1997.
9. Haverty D. Paramilitaries are surging again in Northern Ireland. *Foreign Policy*. May 24, 2019. URL: <https://foreignpolicy.com/2019/05/24/paramilitaries-are-surfing-again-in-northern-ireland/>
10. How an International Fund Helped Make Peace in Northern Ireland. *ALLMEP Briefing Note: Lessons from a Conflict Solved*. 2021. June. URL: <https://www.allmep.org/wp-content/uploads/2021/06/ALLMEP-Memo-How-an-International-Fund-Helped-Make-Peace-in-Northern-Ireland-Lessons-from-a-Conflict-Solved.docx.pdf>
11. Hughes J. Paying for Peace: Comparing the EU's Role in the Conflicts in Northern Ireland and Kosovo. *Ethnopolitics*. 2009. Vol. 8(3-4). P. 287–306. URL: <https://doi.org/10.1080/17449050903086914>
12. Hyde J., Byrne S. The International Fund for Ireland and the European Union Peace 3 Fund: The Impact of Reconciliation and Peacebuilding in Northern Ireland and the Border Area. *International Journal of Conflict Engagement & Resolution*. 2015. Vol. 3(2). P. 93–115.
13. Johnston A. The International Fund for Ireland: A Practical Model for Effective Peace-Building. *Palastine-Israel Journal*. 2017. Vol. 22 (1). URL: <https://pij.org/articles/1733/the-international-fund-for-ireland-a-practical-model-for-effective-peacebuilding>.

14. Karari P., Byrne S., Skarlato O., Kawser A., Hyde J. The role of external economic assistance in nurturing cross-community contact and reconciliation in Northern Ireland and the Border Counties. *Community Development Journal*. 2013. Volume 48 (4). P. 587–604. URL: <https://doi.org/10.1093/cdj/bss054>
15. Khan S., Byrne, S. The role of the IFI and the EU Peace III Fund in creating sustainable peace in Northern Ireland and the border counties. *Development in Practice*. 2016. Vol. 26(8). P. 1013–1023. URL: <https://doi.org/10.1080/09614524.2016.1224814>
16. Launch of the new PEACE IV programme. *Welcome Europe*. 2021. URL: <https://www.welcomeurope.com/en/launch-of-the-new-peace-programme/>
17. Lederach C. *The Little Book of Conflict Transformation*. Brattleboro: Good Books, 2003.
18. MacGinty R. *Routledge Handbook of Peacebuilding*. Abingdon, UK: Routledge, 2013.
19. Mayilian M. The role of the diaspora in Northern Ireland and mechanisms for engaging it in the transformation of the conflict. *Analyticon*. 2014. July. URL: <https://theanalyticon.com/en/новости-en/the-role-of-the-diaspora-in-northern-ireland-and-mechanisms-for-engaging-it-in-the-transformation-of-the-conflict/>
20. McIntyre G. The story and impact of EU peace and INTERREG funding: past and future. *Special EU Programmes Body (SEUPB)*. 2023. URL: <https://www.seupb.eu/sites/default/files/2024-02/Impact%20Report%202023.pdf>
21. Northern Ireland, Report of the Task Force. *European Commission*. 1 April 2008. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/peace/report2008.pdf
22. Peace Programme (Peace III). *Special EU Programmes Body*. URL: <https://www.seupb.eu/past-programmes/peace/peace-iii>
23. PEACE IV Programme. *SEUPB*. 2020. URL: <https://www.seupb.eu/current-programmes/peace-iv>
24. Peace IV. *Belfast city cite*. URL: <https://www.belfastcity.gov.uk/peaceiv#:~:text=The%20PEACE%20IV%20Programme%20is,from%20prejudice%2C%20hate%20and%20intolerance>
25. Putnam R. D. Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*. 1995. Vol. 6(1). P. 65–78. URL: <https://dx.doi.org/10.1353/jod.1995.0002>
26. Richmond O. *Failed Statebuilding: Intervention, the State, & the Dynamics of Peace Formation*. New Haven, CT: Yale University Press, 2014.
27. Richmond O. Staleated peacemaking in the liberal international order and the problem of peacemaking under multipolarity / In *Turkish Academy of Sciences*. P. 52–65. 2024. URL: <https://doi.org/10.53478/TUBA.978-625-6110-04-5.ch03>
28. Schwarz K. Northern Ireland PEACE PLUS programme. *European Parliament*. April, 2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/102/northern->
29. Skarlato O., Byrne S., Ahmed K. Economic Assistance to Peacebuilding and Reconciliation Community-Based Projects in Northern Ireland and the Border Counties: Challenges, Opportunities and Evolution. *International Journal of Politics Culture and Society*. 2016. Vol. 29 (2). P. 157–182. URL: <https://doi.org/10.1007/s10767-015-9209-z>
30. Timothy D. *Peacebuilding & Local Ownership: Post Conflict Consensus Building*. Abingdon, UK: Routledge, 2012.
31. White T. Lessons From the Northern Ireland Peace Process / In Timothy J. Madison (eds), *Lessons from the Northern Ireland Peace Process*. P. 3–33. WI: University of Wisconsin Press, 2013. URL: https://www.researchgate.net/publication/273380798_Lessons_from_the_Northern_Ireland_Peace_Process